

POGLABLJANJE V OPAZOVANJE NA RAVNI CELOTNEGA KOLEKTIVA

KLJUČNI POJMI: otrok, spremljanje, načrtovanje,

UVOD

Kakovostna pedagoška praksa poudarja vlogo spremljanja, ocenjevanja in načrtovanja pri spodbujanju učenja, ki omogoča uspehe vsakemu otroku. Pedagog združuje v povezano celoto razvojno primerna pričakovanja do otrok, nacionalna priporočila, svobodo za ustvarjalnost in raziskovane kot tudi individualne in skupinske interese ter potrebe otrok. Ciklični proces spremljanja, ocenjevanja in načrtovanja podpira razvoj in učenja vsakega otroka ter temelji na otrokovi vedoželjnosti, predhodnem znanju in spretnostih, interesih ter izkušnjah. Pedagog razvije dobre načrte, ki temeljijo na tem, kar otroci že počnejo, vedo in razumejo in prepoznava, kaj vsak posamezni otrok potrebuje za doseganje svojih potencialov. (Vonta, T. Od teorije k praksi: vodnik po pedagoških področjih kakovosti ISSA, Ljubljana: pedagoški inštitut, 2013).

Pri načrtovanju razmišljamo torej o tem, kaj naj bi se otroci naučili, o naravi spoznanja, o tem, kakšni so otroci v našem oddelku, njihovih interesih, sposobnostih za učenje, njihovih izkušnjah in o tem, kako bi otroke na njim smiseln način povezali z vsebino (Vonta, T. Organizirana predšolska vzgoja v izzivih sodobne družbenih sprememb, Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2009).

POVZETEK

V času trajanja tri letnega Inovacijskega projekta (Kako povečati učinkovitost opazovanja, 2009-2011), smo se intenzivno poglobljale v opazovanje in spremljanje otrokovega razvoja, kar je bila osnova načrtovanju novih dejavnosti. Z željo in ciljem, da pridobljena znanja in izkušnje razširimo na celoten kolektiv, smo se v šolskem letu 2012/2013, osredotočili na spremljanje, ocenjevanje in načrtovanje otrokovega razvoja in se vanj poglobljali štiri šolska leta. V tem obdobju smo ob vstopu v vsako novo šolsko leto na prvih, septembrskih sklicih strokovnih aktivov (v treh starostnih skupinah: jasli, sredinci, starejši), določili prednostni cilj, ki smo ga dodelali s strategijo, dejavnostmi na ravni oddelka, vrtca in kazalnike za spremljavo le tega. V vsakem šolskem letu smo izpeljali dva do tri akcijske kroge, z zaključno refleksijo.

Na aktivih je vladalo sproščeno vzdušje, strokovne delavke so delile svoje izkušnje in razmišljanja ob izvajanju posameznih dejavnosti v okviru načrta izboljšav. Prav skupna, kritična evalvacija in refleksija sta vplivali na ozaveščanje lastnih implicitnih prepričanj o učenju in poučevanju, kar nas je posledično nagovarjalo, da jih začnemo spreminjati oz. ukrepati.

Ob zavedanju da je samoevalvacija dolgotrajen proces, ki ga je potrebno ponotranjiti in ob novih spoznanjih, smo želele to področje svojega dela strokovno ozaveščati in razvijati. Z načrtnim opazovanjem, ciljnim načrtovanjem, načrtovanju na otrokovem močnem področju in sistematičnemu spremljanju otrokovega razvoja, smo izvajali formativno spremljanje. Prav v tem, vidim največji razvoj, ki smo ga dosegli. V vseh teh letih poglobljanj v izbrani cilj, lahko prepoznamo vseh pet ključnih strategij/elementov FS: aktivna vključenost v proces, dokazi, povratna informacija, učenje otrok od otrok, vrednotenje in samovrednotenje.

Da smo izbrali pravo pot, nam govori v prid tudi trditev, da brez opazovanja in spremljanja v vrtcu ne moremo izvajati na otroka osredinjenega in kakovostnega izvedbenega kurikula (Formativno spremljanje v vrtcu).

CILJI ali je tu potrebno dodati cilje projekta ali cilje, ki smo jim sledili naletni ravni?

NAČELA, prepoznavna v štiri letnem poglobljanju v spremljanje, ocenjevanje in načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela.

- Načelo demokratičnosti in pluralizma
- Načelo odprtosti kurikula, avtonomnosti ter strokovne odgovornosti vrtca in strokovnih delavcev v vrtcu
- Načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki
- Načelo uravnoteženosti
- Načelo strokovne utemeljenosti kurikula
- Načelo timskega načrtovanja in izvajanja predšolske vzgoje ter strokovnega spopolnjevanja
- Načelo kritičnega vrednotenja
- Načelo razvojno-procesnega pristopa
- Načelo aktivnega učenja

ORODJA

V šolskem letu 2012/2013, smo si zadali skupen cilj, ki smo ga izvajale in spremljale po starostnih aktivih.

Cilj	Pedagog načrtuje poučevanje in učenje na podlagi informacij o otroku in kurikulu
Strategija	Pedagog načrtuje dovolj raznolikih dejavnosti, ki otrokom nudijo vedno nove izzive in ohranjajo njihov interes na podlagi informacij o otroku in kurikulu

Na strokovnih aktivih smo določili dejavnosti, ki se bodo izvajale na ravni skupine ter merila, za spremljanje zastavljenih ciljev.

DEJAVNOSTI NA RAVNI SKUPINE	Vključeni v dejavnost	MERILA ZA SPREMLJANJE DOSEGANJA CILJEV
<ul style="list-style-type: none"> • opazovanje, načrtovanje, pogovor v tandemu, spremljanje, evalviranje	<ul style="list-style-type: none"> • strokovne delavke • pomočnica ravnateljice	<ul style="list-style-type: none"> • priprava na delo
DEJAVNOSTI NA RAVNI VRTC	Vključeni v dejavnost	MERILA ZA SPREMLJANJE DOSEGANJA CILJEV
<ul style="list-style-type: none"> • tematska konferenca: NAČRTOVANJE • kolegialne hospitacije • primeri »dobra praksa« • predstavitev IP KAKO POVEČATI UČINKOVITOST OPAZOVANJA?	<ul style="list-style-type: none"> • Strokovne delavke vrtca • Pomočnica ravnateljice • Zunanja predavateljica, dr. Sonja Rutar	<ul style="list-style-type: none"> • Nastajajoči zapisi in naloge ob izvedenih dejavnostih

Strokovne delavke so evalvirale svoje izkušnje in izpostavile stvari, ki jih izvajajo in pripomorejo k uresničevanju zastavljenega cilja. Tako ugotavljamo, da:

Starejši:

- Si osnovne informacije o otroku izmenjujeta preko celega dne.
- Da se dogovorita kaj bosta pri posameznem otroku opazovali.
- Na opažen interes posameznika, ki se **ne** navezuje na tematski sklop, se je potrebno takoj odzvati, sicer ni več motiviran za ponujeno dejavnost.
- Je pomembno sprotno zapisovanje opažanj.
- Pobudo otrok si vzgojiteljica zapisuje v dnevni pripravi in služi za načrtovanje nadaljnjih dejavnosti bodisi za posameznika ali/in skupino.
- Velika sprememba je, odkar poteka delo po koticah, saj so otroci v manjših skupinah, kar je lažje za opazovanje.
- Zapisi opažanj o otroku služijo pri pripravi na pogovorne ure.
- Strokovne delavke ugotavljajo, da so z dobrim opazovanjem, ki služi načrtovanju dejavnosti, manj obremenjene z vsebinami, kot pred leti ampak, da sledita otrokom (lahko se tema tudi ponovi).
- V tandemu, ki dela drugo leto zapored skupaj se vse zgoraj opisano izvaja.
- Z odkrito, sprotno komunikacijo se tudi same spreminjajo, ter potrjujejo že večkrat slišano, da če si se pripravljen učiti spreminjaš sebe in prakso.
- Posameznice so izpostavile sodelavke ob katerih so začutile svoj lastni razvoj, napredek.
- Tandem, ki ima izkušnje s formativno obliko spremljanja otrokovega razvoja, se jo poslužuje.

Jasli

- izpostavile pomen razgovora pri samem načrtovanju in pomen sprotne izmenjave informacij,
- načrtujejo individualno in za skupino (tudi v tej starosti so strokovne delavke poudarile takojšen odziv na izkazan interes posameznika),
- predavanje dr. Sonje Rutar je posameznice dodatno usmerilo v obliko pisanja priprav, ki jim ustreza,
- tudi tu so izpostavile pomen komunikacije v tandemu za boljše opazovanje, načrtovanje,
- posameznice v evalvacijo zapisujejo opažanja, ki služijo za nadaljnje načrtovanje,
- kot smiselna se jim je izkazala nadgradnja teme, namesto da vsakič znova načrtujejo novo,
- kot izziv jim ostaja, da bi otroke vprašali kaj bi se oni igrali in na to načrtovali.

Sredinci

- predstavili izkušnjo, da so vprašali otroke kaj bi se v vrtcu igrali, dobili njihove odgovore in načrtovali želeno (trgovino, izhodišče knjiga Jakec mizari).
- kako dečke pritegniti v likovni kotichek, ko sta opazili, da vanj ne zahajajo – s ponudbo pametnih materialov, materialov za čutno doživljanje, z ustvarjanjem po umetnikih Vassareli, Mondrijan,...
- tudi v tem aktivu so spoznale pomen takojšnjega odziva na otrokov interes npr, po črkah, številkah,...da so jim le to ponudile, sicer zanimanje upade,

- posameznice v pripravi (refleksiji) sproti vpisujejo nove izzive,
- prav tako posamezni tandemi uporabljajo priložnostni zvezek, kamor vpisujejo svoja opažanja, kar jim služi na pogovornih urah,
- ugotavljajo, da je upad interesa za igro v posameznem koticu dovolj zgovoren znak, da je potrebno vsebino le tega zamenjati,
- v tej starosti so nekatere oblikovale koticke skupaj z otroki,
- ob opaženem upadu interesa za posamezni kotic, imajo posameznice izkušnjo, da so otroke v petek vprašali, kaj bi radi počeli, se igrali in s ponedeljkom so na njihovo pobudo pripravili material, opremili koticke za igro,
- prilagojena starosti 3-4 letnih otrok KWL tabela, je bila orodje za načrtovanje njihove igre,
- poudarile so velik - vsebinski pomen, z uporabo pravih materialov v kotickih (npr. zelenjava, sadje, zelišča,...),
- izpostavile so pomen skupne evalvacija z otroki,
- posameznicam je v pomoč pisanje refleksije po predlogu dr. Sonje Rutar,
- prav tako so izpostavile postavljanje vprašanj po nivojih.

Izpeljane dejavnosti na ravni vrtca, pridobljeno znanje je pripomoglo k poglobljanju izbranega cilja in izpeljavi dejavnosti na ravni skupine. Iz zapisa je moč razbrati, da so do skupnih ugotovitev prišli v vseh starostnih aktivih.

V vseh treh aktivih je vladalo sproščeno vzdušje in odkrita komunikacija.

V času izvajanja samoevalvacije, se je vsakič znova izluščil pomen opazovanja, ki je osnova načrtovanju. Raznolike izkušnje, ki smo jih pridobili v tem letu so v nas sprožale nova razmišljanja in zastavitve novih ciljev v šolskem letu 2013/2014. Odločile smo se, da se bomo tudi v novem šolskem letu poglobile v opazovanje. Tako so si po starostnih aktivih strokovne delavke zadale nov cilj, ki so ga uresničevale in spremljale celo šolsko leto.

Cilj: Izboljšati zapis opazovanj (jasli).

Cilj: Pedagog redno in sistematično spremlja razvoj in procese učenja ter dosežke vsakega otroka (sredinci).

Cilj: Izdelava zbirnika opazovanj otrok (starejši).

V aktivu starejših skupin so si bile zelo enotne: uspelo jim je izdelati zbirnik opazovanj, ter si izmenjati cilje opazovanj s področja razvoja jezika, opazovanje zrelosti na spoznavnem področju, ter razvoja govora.

V aktivu sredinskih skupin so si izmenjale primere dobrih praks, kot tudi v aktivu jasličnih skupin. En tandem jasličnih skupin je predstavil zbirnik opazovanj po kotickih za posamezno razvojno področje.

Ugotavljamo da:

- * z ozaveščanjem postane opazovanje del dnevne rutine,
- * je potrebno ciljno-načrtno opazovanje,
- * so potrebne kratkoročne-hitro odzivne akcije, sicer interes otroka upade,
- * je potrebno načrtovati na otrokovem močnem področju,
- * z dobro izdelanim inštrumentarijem za opazovanje lahko sistematično – po kotickih opazuješ vse otroke,
- * s sistematičnim opazovanjem ne spregledaš nobenega otroka,
- * je lažje opazovati po kotickih,

* je potrebno sprotno zapisovanje,...

Ugotavljale smo koristnost zapisov kot podlaga za načrtovanje dela v skupini, za pogovorne ure s starši, ter zapis v portfolio

Z aktivnim delom, preizkušanjem in vnašanjem novosti, smo raziskovale lastno prakso ter jo izboljševale.

Šolsko leto 2014/2015

V aktivu **starejših** skupin:

Cilj: **Nadgraditi zbirnik opazovanj**

- uspelo jim je izdelati zbirnik opazovanj,
- predstaviti ter izmenjati novo oblikovane instrumente opazovanj s področja glasbe, fine motorike, spretnosti z žogo, likovno izražanje na primeru človeške figure (nivo intelektualnega razvoja), opazovanja vključenosti otrok v koticke, spremljanje razvoja jezika, komunikacije, pripovedovanja, besednega zaklada.
- Strokovna delavka predstavi in poudari pomen načrtovanja ciljev opazovanja že v tematskem sklopu in kasneje v tedenskih pripravah.

V aktivu **sredinskih** skupin so si tandemi izmenjali primere dobrih praks:

Cilj: **Pedagog redno in sistematično spremlja razvoj in procese učenja ter dosežke vsakega otroka**

- Načrtno opazovanje realizacije cilja, ki je načrtovan že v pripravi. Obrazec je služil pri pogovornih urah s starši, za nadaljnje načrtovanje ter portfolio.
- Izdelava ček list z razvojnimi cilji po posameznih področjih, s katerimi se opremi koticke.
- Cilji v kotickih so se nanašali na vsebino koticčka. Ob tem postajata strokovni delavki doslednejši pri izvajanju, uporabi zastavljenih ciljev.
- Opazovanje problema v skupini + cilj opazovanja načrtovan v pripravi = izvedba dejavnosti + evalvacija.
- Spremljanje govornega razvoja posameznika ob izposoji knjig (oblikovanje povedi, smiselnost povedi, besedni zaklad).
- Pogovor v tandemu.
- Uporaba tehnik aktivnega učenja = otroci evalvirajo učenje, zaznavajo lasten napredek. Vzgojitelj pridobi veliko informacij o otroku, ko proces samevalvacije uporabi po raznolikih dejavnostih.
- Na podlagi zastavljenega cilja na novo oblikovan formular, kako spremljati le tega (čustveno socialno področje, aktivnost otroka, njegov interes, opazovanje sebe).
- Pomembno da si pri načrtovanju teme načrtuješ tudi cilj opazovanja.
- Uspelo opazovanje povezati s portfolio.
- Smiselno se je osredotočiti na manj ciljev, sicer je opazovanje težje izvedljivo.

V aktivu **jasličnih** skupin so ob refleksiji izbranega cilja predstavili:

Cilj: **Izboljšati zapis opazovanj v bolj pregledne, da bodo služila boljšemu načrtovanju in posredovanju informacij staršem.**

- Koristnost pogovora v tandemu v procesu nastajanja opazovalnega lista.
- Izpostavijo uporabo zapisov za poglobljeno delo s posameznikom in pri pogovornih urah s starši.
- Oprema igralnih koticčkov z razvojnimi cilji.
- Sprotni zapisi pomembnih, nenačrtovanih dogodkov.

- Načrtno opazovanje po razvojnih področjih (motorika, samostojnost pri osebni higieni, obuvanju in oblačenju).
- V enem od tandemov uvedejo delo po koticah, kar omogoča da se načrtovane dejavnosti izpeljejo. Ob neposredni vpetosti v dejavnosti se otroka bolje spozna.
- Pri delu v koticah so otroci bolj umirjeni in vztrajnejši.
- S sistematičnim opazovanjem vidiš vse otroke.

Šolsko leto 2015/2016

V aktivu **starejših** skupin:

Cilj: **Načrtovanje opazovanja za načrtno dokumentiranje**

- Izdelava merskega pripomočka, ki se ga vloži v otrokov portfelj.
- Opazovanje otrokovih interesov in njegovih odzivov v novem socialnem okolju.
- Priprava tabele, v katero otroci sami beležijo dosežke pri dejavnostih z žogo.
- Izdelava tabele za beleženje poskusov z zapisovanjem hipotez in ugotovitev otrok.
- Izdelava delovnih listov za grafomotoriko, orientacijo na listu, prerisovanje ter prvi glas (vir: magistrska naloga Rozalije Lukan Sedej: Posebnosti prvošolcev na nekaterih področjih veščin in spretnostih za opismenjevanje).

V aktivu **sredinskih** skupin so si tandemi izmenjali primere dobrih praks:

Cilj: **Pedagog oblikuje zapise opazovanj, ki mu hkrati služijo za načrtovanje in spremljanje otrokovega napredka ter sodelovanje s starši**

- Usvajanje rutine s spremljanjem čustveno-socialnega področja.
- Opazovanje po igralnih koticah z enim ali dvema ciljema.
- Kot dobra izkušnja je označitev lastne izbire dejavnosti v tabeli .
- Opazovanje po koticah na podlagi izvedene dejavnosti.
- Zapisi dnevni evalvacij.
- Nadgradnja določenih dejavnosti v koticah.
- Beleženje raznih pogovorov med otroki.
- Opazovanje na igrišču s predhodnim načrtovanjem v pripravo, katerega otroka bo posamezna strokovna delavka opazovala.
- Pripravljen opazovalni list za uvajalno obdobje in ponovitveni za opazovanje spomladi.
- Urejanje priložnostnih koticov glede na izbiro otrok s pomočjo KWL tehnike.
- Opazovanje na glasbenem področju, ob torkih, kadar izvajamo glasbene dejavnosti.
- Opazovalni list za uvajalno obdobje in močna področja.
- Načrtno opazovanje v povezavi s temo (izbran cilj opazovanja).
- Opazovanje glasbenega področja-v krogu, v glasbenem koticu in med prosto igro.
- Opazovanje domišljjskega ustvarjanja zgodb ob slikah.

V aktivu **jasličnih** skupin so predstavili:

Cilj: **Izboljšati zapis opazovanj v bolj pregledne, da bodo služila boljšemu načrtovanju in posredovanju informacij staršem.**

- Ciljno opazovanje posameznih dejavnosti v koticah (zapis ciljev v tabelah, ki so prilepljene v koticah).
- Uporaba tabel opazovanj po koticah (po potrebi dopolnjevali z novimi cilji) ter uporaba teh za pogovorno uro s starši.
- Opazovanje otrok po razvojnih področjih in izpostavitve močnega področja, ki sta ga podkrepili s fotografijo in vložili v otrokov portfelj.

- Opazovanje KJE se otroci največ zadržujejo in s KOM, služi za načrtovanje kotičkov in dejavnosti.

VIRI

Formativno spremljanje v vrtcu. V: Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2016, str. 16.

Interni zbirnik opazovanj. Osnovna šola Dobrovo, Enota vrtca, Dobrovo: 2015.

Kurikulum za vrtce, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 1999.

Vonta, T. Od teorije k praksi: vodnik po pedagoških področjih kakovosti ISSA, Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2013, str. 100.

Vonta, T. Organizirana predšolska vzgoja v izzivih sodobne družbenih sprememb, Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2009, str. 159.